

4. Seksjon for allmennmedisin, Institutt for samfunnsmedisinske fag 1991–2003: Vekst og suksess

Michael 2022; 19: Supplement 29, 102–8.

Denne delen av boken konsentrerer seg vesentlig om aktivitetene ved Seksjon for allmennmedisin fra opprettelsen av det store og sammenslåtte Institutt for samfunnsmedisinske fag i 1991, og frem til instituttet, etter mange gode år i Ulriksdal 8c, flyttet til Kalfarveien 31 i 2003. Dette var perioden for vekst og suksess på mange plan. Undervisningen i allmennmedisin kom i godt gjenge, og faget fikk økende betydning i legestudiet, inkludert en egen eksamen fra 1994. Forskningen økte sakte, men sikkert, i omfang og kvalitet. Dataalderen og Internett ga oss utfordringer, gleder og muligheter. Og vi kunne feire 25 år som akademisk miljø i 1997.

Selv om navnet var forandret, var personene, visjonene og planene de samme ved oppstarten som Seksjon for allmennmedisin i 1991. Det var hektiske tider med et økende engasjement i undervisning, og mange av forskningsprosjektene var nå i en fase der de ga valuta i form av publikasjoner. Arbeidsmiljøet var preget av god lagånd, og av den drivkraft som følger av å være med på å bygge opp et stort og viktig fag. Årsmeldingen erklærte at seksjonen med entusiasme hadde gått inn i arbeidet med å gjøre det nye Institutt for samfunnsmedisinske fag til en suksess.

Planer og visjoner

Seksjonens langsiktige mål var å utvikle og formidle kunnskap som svarer til fagets betydning og egenart. I Bergen var vi særlig opptatt av allmennmedisinens kliniske karakter, og arbeidet for å utvikle metoder og forskningsstrategier som best mulig kan belyse allmennpraktikerens daglige arbeid med pasienter. Gjennom prosjektene og målrettet skolering økte kompetansen utover 1990-tallet innen kvalitative forskningsmetoder, epidemiologi og klinisk forskning.

Tallmessig var aktiviteten stor: I 1991 arrangerte seksjonen 9 kurs alene eller i samarbeid med andre. Seksjonens leger har holdt over 100 foredrag, de fleste innenfor legers videre- og etterutdanning. Vi arbeidet med 50 forskningsprosjekter, åtte av disse var på doktorgradsnivå. På undervisnings-siden var det store endringer, med allmennmedisin som et erklært tredje kliniske hovedfag, og mange nye undervisningselementer som skulle implementeres. Ti år senere var undervisningsmengden økt vesentlig, på bekostning av en bevisst reduksjon av kursvirksomheten. Antall prosjekter var om lag det samme, men de var større, og hadde høyere ambisjonsnivå.

Selvbildet vokste nok også i takt med ambisjonene og resultatene (figur 1). Spesielt mot slutten av 1990-tallet var fagmiljøet stolte av utviklingen, selv om man fortsatt ba om mer undervisning og mer penger. Det var en utbredt følelse av å ha lykkes steg for steg med de planene som var lagt mer enn 10 år tidligere.

Undervisning og forskning

Både undervisningen og forskningen er omtalt i egne kapitler i boken. Gjennom hele 1990-tallet arbeidet seksjonen med å forme og kvalitetssikre undervisningen i allmennmedisin i Bergen, gjennom flere ulike studieplaner, men hele tiden med fokus på integrering av kliniske kunnskaper og ferdigheter i konsultasjonen. Eksamen i allmennmedisin kom i 1994, et sterkt symbol på fagets økte vekt og betydning.

Tilsatte ved seksjonen var sterkt involvert i utgivelsen av *Allmennmedisin*, den lenge etterspurte kliniske læreboken i faget, der Steinar Hunskår var hovedredaktør. Boken fikk svært gode omtaler, og markerte seksjonen ytterligere som et senter for klinisk allmennmedisin.

Mye arbeid ble lagt ned knyttet til studentundervisningen, men aktiviteten var også meget god på forskningssiden i denne perioden, med avkastning i form av publikasjoner, avhandlinger og disputaser.

I perioden 1991–2003 var det 16 disputaser ved seksjonen, det vil si litt over 1 i snitt per år. Det betyr at hver enkelt ble lagt merke til, og alle i miljøet kjente til og fulgte med «den neste». Avhandlingene er presentert i et eget kapittel.

Arbeidsmiljøet og sosiale aktiviteter

Som Institutt for allmennmedisin var de fagligsosiale rammene enkle å definere. Man kunne ha sine egne arrangementer, sammenkomster, turer og fester. Innen Institutt for samfunnsmedisinske fag måtte Seksjon for allmennmedisin balansere mellom å holde seg for seg selv for å styrke eget sosialt fellesskap, og å delta på den svært viktige felles miljøbyggingen i det nye instituttet. Svaret måtte bli et «ja takk, begge deler» (figur 2).

Allmenmedisin - et medisinsk frontlinjefag

Møteleder: Steinar Hunskaar

- 09.00 - 09.25** **Professor Kirsti Malterud:**
Nye veier til klinisk forskning
- når biomedisinens forskningstradisjon kommer til kort
overfor hverdagens helseproblemer
- 09.30 - 09.55** **Førsteamanuensis Anders Bærheim:**
Cystittsymptomer og negativ urinprøve:
Hvem har rett, pasienten eller legen?
- 10.00 - 10.25** **Amanuensis Jørund Straand:**
Unødvendig medisinbruk og bivirkninger
- en moderne epidemi som må bekjempes i allmennpraksis
- 10.30 - 10.55** **Stipendiat Eivind Meland:**
Moderne strategier for sykdomsforebygging
- utfordringer og motsigelser for medisinerere
- 11.00 - 11.25** **Professor Sverre Sandberg:**
Norsk allmenmedisin viser verden veien i kvalitetssikring
av laboratoriet
- 11.30 - 12.00** **Professor Steinar Hunskaar:**
Allmenmedisinen som klinisk hovedfag i legeutdanningen
i Bergen.

Figur 1: Eksempel på allmenmedisinsk selvbevissthet? Det medisinske fakultet ved UiB feiret sitt 50-årsjubileum i 1996. Medisinerere med utdanning fra Bergen var invitert til faglig og sosialt gjensyn med fakultetet. Seksjon for allmenmedisin kunne by på faglig program fredag 23. august 1996, under overskriften: Allmenmedisin – et medisinsk frontlinjefag. Faksimile fra SAMklang nr. 1, 1996.

Figur 2: Glade stipendiater ved årtusenskiftet. Fra venstre: Benedicte Eskeland (husvert), Merete Undeland, Guri Rørtveit, Yngvild S Hannestad og Sabine Ruths. Foto: Privat.

Ansatte, stillinger og ledelse

I årene frem til 1984 hadde Institutt for allmennmedisin 2,0 vitenskapelige stillinger. Dette økte litt i rykk og napp senere på 1980-tallet, slik at Seksjon for allmennmedisin ved oppstarten i 1991 hadde 4,2 faste stillinger fordelt på 7 personer. I 1997 hadde dette økt til 5,7 stillinger fordelt på 10 personer, i 1999 til 6,8 stillinger fordelt på 10 personer, ved utløpet av 2002 til 8,2 stillinger fordelt på 14 personer, mens ved utløpet av 2003 hadde Seksjon for allmennmedisin til sammen 8,5 faste vitenskapelige stillinger fordelt på 15 personer.

Veksten i løpet av 20 år var altså formidabel, med en tredobling av faste stillinger. Dette skyldtes både utrettelig arbeid med budsjetter og argumentasjon for større plass på studieplanen i medisin, men også økt forståelse både i fakultetet og generelt i helsetjenesten og utdanningssystemet for at allmennmedisin måtte få en større plass.

Sammen med eksternt finansierte stillinger og ulike nabomiljøer og knoppskytninger (se nedenfor) vokste fagmiljøet år for år, slik at mot tusenårsskiftet var det 40–50 navn i årsmeldingen (figur 3).

Steinar Hunskaar var seksjonsleder i hele denne perioden, de første årene var han også instituttleder. Anders Bærheim var undervisningsleder, og ledet det store arbeidet med utvidet undervisning og innføring av eksamen.

Seksjon for allmenntmedisin 1999
med Ulriksdal legesenter og NOKLUS

Figur 3: Medarbeiderne i 1999 ved Seksjon for allmennmedisin, Ulriksdal legesenter (UL) og Noklus (N). Rader fra nederst til øverst.

Rad 1: Anne Grete Nossum, legesekretær (UL). Janecke Thesen, stipendiat. Marianne Jevnaker, nestleder (N). Atle Klovning, stipendiat. Åsa Magnusson, ingeniør (N). Gudrun Mangersnes, legesekretær (UL).

Rad 2: Geir Nilsson, universitetslektor og lege (UL). Edvin Schei, førsteamanuensis og fylkeskoordinator. Arnhild Taksdal, kriminolog og forsker. Geir Thue, forsker (N). Berit Zahl Nybø, sekretær (N). Grethe S. Monsen, prosjektleder SKUP (N). Anders Bærheim, førsteamanuensis.

Rad 3: Peter Taverner, IT-ansvarlig (N). John Nessa, førsteamanuensis og fylkeskoordinator. Per Stensland, universitetslektor og fylkeskoordinator. Jørund Straand, førsteamanuensis. Wenche Iren Bjelkarøy, ingeniør (N).

Rad 4: Bjørn Bjorvatn, førsteamanuensis og lege (UL). Terje Alrek, stipendiat. Solfrid Indrekvam, stipendiat. Yngvild Skåtun Hannestad, stipendiat. Eivind Meland, førsteamanuensis. Ann Kristin Hauge, ingeniør (N). Kirsti Malterud, professor og lege (UL).

Rad 5: Anne Margrethe Sivertsen, legesekretær (UL). Steinar Hunskaar, professor og seksjonsleder. Benedicte Eskeland, stipendiat. Merete Undeland, stipendiat. Anne Stavelin, ingeniør (N). Kari Nerhus, bioingeniør (N).

Rad 6: Niels Saaby Hansen, lege (UL). Guri Rørtveit, universitetslektor og lege (UL). Ole Frithjof Norheim, førsteamanuensis og lege (UL). Atle Söderlund, studentstipendiat. Inger Nilsen, førstesekretær. Sverre Sandberg, professor og leder (N). Nina Gade Christensen, daglig leder (N). Fotomontasje: Solfrid Indrekvam.

Viktige avleggere

I takt med flere faste og midlertidig ansatte, ble det tid og muligheter for å skape aktiviteter i tillegg til hva universitetet selv kunne og skulle stå for. I løpet av 1990-tallet fikk seksjonen noen avleggere som over tid har beriket miljøet på veldig ulikt vis. Alle er nærmere omtalt i egne kapitler senere i boken, men nevnes her summarisk fordi de bidro til å bygge det sterke fagmiljøet som utviklet seg i løpet av 1990-tallet.

I 1990 inngikk seksjonen et samarbeid med Hjelmeland kommune i Ryfylke om en stasjon for forskning fagutvikling, *Allmennmedisinsk Forskning Ryfylke (AFR)*. Målsettingen var lokalt forankret forskning og forskerutdanning.

Noklus – Norsk senter for kvalitetskontroll av laboratorietjenester utenfor sykehus ble i 1992 vedtatt lagt Seksjon for allmennmedisin. Senteret representerte en stor mulighet for fagutvikling og forskning i allmennmedisin, og har gjennom årene siden etablert seg som en stor og svært viktig institusjon i norsk primærhelsetjeneste.

I 1993 fikk seksjonen tilsagn fra kvalitetssikringsfondet i Legeforeningen om å opprette et *Nasjonalt kompetansesenter for kliniske ferdigheter for praktiserende leger*. Dette var en stor mulighet til å gjøre miljøet sentralt i allmennpraktiserende legers videre- og etterutdanning. Kompetansesenteret ga oss også muligheter til å arbeide med teori- og metodeutvikling innen klinisk kunnskap og formidling av denne.

Siden 1998 har bergensere kunnet oppsøke et særegent offentlig refleksjonsrom hvor medisinsens gråsoner, forsømmelser, suksesser, verdier og potensialer blir gått etter i sømmene, i åpen dialog mellom publikum og fremstående fagfolk av mange slag. *Filosofisk poliklinikk* har arrangert en rekke møter og seminarer. «Poliklinikken» ledes av engasjerte medarbeidere ved seksjonen og representerer en viktig akademisk aktivitet for formidling og kritisk refleksjon.

Avslutning

Starten av perioden var preget av at Seksjon for allmennmedisin hadde mange interne oppgaver å konsentrere seg om. Men etter hvert startet man å lete etter muligheter for bedre utnytting av det brede faglige samarbeidspotensiale som fulgte av de ulike fagområdene ved Institutt for samfunnsmedisinske fag. Dette samarbeidet var i begynnelsen sparsomt, men økte etter hvert. Først etter årtusenskiftet og etter flyttingen til Kalfarveien skjøt slikt samarbeid fart, med sikte på bredere og mer tverrdisiplinære prosjekter.